

Ingeborg MATEČIĆ*

**IZVJEŠTAJ S OKRUGLOG STOLA HRVATSKI TURIZAM
– IZAZOVI ZA BUDUĆNOST**

**REPORT ON THE ROUND TABLE CROATIAN TOURISM
– CHALLENGES FOR THE FUTURE**

Povodom obilježavanja 30. obljetnice znanstvenog časopisa *Acta Turistica* i 80 godina života prof.dr.sc. Borisa Vukonića kao osnivača i prvog glavnog urednika časopisa, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Razred za društvene znanosti i Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Katedra za turizam organizirali su Okrugli stol na temu „Hrvatski turizam – izazovi za budućnost“. Okrugli stol održan je 22. veljače 2019. godine. Tim povodom tiskano je i specijalno izdanje časopisa *Acta Turistica* koje su zajedno uredili profesor Jafar Jafari i profesorica Nevenka Čavlek i u kojem su tiskani neki od neobjavljenih radova profesora Vukonića.

Pozdravne riječi uputili su akademik Gordan Družić, tajnik Razreda za društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, prof.dr.sc. Jurica Pavičić, dekan Ekonomskog fakulteta – Zagreb, prof.dr.sc. Nevenka Čavlek, glavna urednica časopisa *Acta Turistica* i gospodin Frano Matušić, državni tajnik pri Ministarstvu turizma. Akademik Gordan Družić pozdravio je sve prisutne, zahvalio se uglednim gostima na dolasku te je otvorio Okrugli stol.

U svom obraćanju skupu dekan Pavičić naglasio je trostruku važnost znanstvenog i stručnog doprinosa Borisa Vukonića i to kao profesora na Katedri za turizam, de-

On the occasion of the 30th anniversary of the scientific journal *Acta Turistica* and 80 years of life of professor Boris Vukonić, its founder and first editor-in-chief, the Department of Social Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts, and the Department of Tourism of the Faculty of Economics & Business, University of Zagreb, organized a roundtable entitled Croatian Tourism – Challenges for the Future on 22 February 2019. The occasion was marked by a special issue of *Acta Turistica* was edited jointly by professors Jafar Jafari and Nevenka Čavlek featuring some of the previously unpublished papers written by professor Vukonić.

Gordan Družić, academician and the secretary of the Department of Social Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts, welcomed the distinguished guests and opened the round table. The keynote speeches were delivered by professors Jurica Pavičić, the Dean of the Faculty of Economics & Business – Zagreb and Nevenka Čavlek, *Acta Turistica*'s editor-in-chief, and by Mr. Frano Matušić, the state secretary with the Ministry of Tourism.

In his address, Dean Pavičić emphasized the threefold significance of the scientific and practical contribution of Boris Vukonić

* Assistant Professor Ingeborg Matečić, University of Zagreb, Faculty of Economics & Business, Croatia, e-mail: imatecic@efzg.hr

kana Ekonomskog fakulteta i nekadašnjeg glavnog urednika časopisa *Acta Turistica*. Također je istaknuo važnost kontinuiranog izdavanja časopisa *Acta Turistica* kao jedne od najvažnijih znanstvenih publikacija Ekonomskog fakulteta koji pridonosi iznimnoj vidljivosti Fakulteta.

Prof.dr.sc. Nevenka Čavlek zahvalila se Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti te posebno Razredu društvenih znanosti i akademiku Družiću na velikom angažmanu, podršci i trudu u organizaciji Okruglog stola. Istaknula je važnost obilježavanja 30. obljetnice časopisa te je izrazila duboku zahvalnost profesoru Vukoniću, inicijatoru ideje i osnivaču časopisa. Naglasila je i zasluge profesora Vukonića za hrvatsku i svjetsku znanost. *Acta Turistica* je danas renomirani časopis uvršten u prestižne znanstvene baze Web of Science –ESCI i Scopus. Stoga je zahvalila i uređivačkom odboru u kojem surađuje više od četrdeset znanstvenika s različitih krajeva svijeta te recenzentima bez čije nesebične pomoći časopis ne bi dosegao tako široku međunarodnu prepoznatljivost. Profesorica Čavlek zahvalila se na podršci i svojim najbližim suradnicima: Veri Krnajski Hršak, prof., doc.dr.sc. Vanji Krajinović te gospođi Silvani Brozović, referentici za podršku istraživačkim komponentama akreditacijskih procesa. Posebnu zahvalu uputila je i prevoditeljima s obzirom da je *Acta Turistica* dvojezični časopis te izlazi na hrvatskom i engleskom jeziku. Misija časopisa je, između ostalog, razvijati i hrvatsku stručnu i znanstvenu terminologiju.

U svom pozdravnom govoru gospodin Frano Matušić istaknuo je važnost turizma za hrvatsko gospodarstvo, i mogućnosti za unaprjeđenje. Hrvatski je turizam, prema analizi satelitskog turističkog računa za 2016. godinu, izravno i neizravno generirao 16% bruto dodane vrijednosti Republike Hrvatske. Također je naglasio i važnost sinergijskih učinaka koje turizam ostvaruje u hrvatskom gospodarstvu te je zaključio kako turizam predstavlja važan ekonomski

as a professor at the Department of Tourism, the Dean of the Faculty of Economics & Business and the former editor-in-chief of the journal *Acta Turistica*. He also emphasized that the continuous publishing of *Acta Turistica* contributes to the exceptional visibility of the Faculty of Economics & Business, making it one of the most important scientific publications of this constituent unit of the University of Zagreb.

Professor Nevenka Čavlek expressed her gratitude to the Croatian Academy of Sciences and Arts, and particularly to the Department of Social Sciences and academician Družić for his great engagement and support in organizing the round table. She emphasized the importance of marking the 30th anniversary of the journal and expressed deep gratitude to professor Vukonic, the initiator of the idea and founder of the journal. She also emphasized professor Vukonic's invaluable merits in furthering Croatian and world social science. Professor Čavlek stated that *Acta Turistica* has gained international recognition by being included in the prestigious scientific databases Web of Science, Emerging Sources Citation Index, and Scopus. For this she expressed gratitude to over forty scientists from all over the world who constitute the editorial board and the reviewers without whose assistance the journal could not have achieved such widespread international recognition. She thanked her closest associates for their support: assistant editor Vera Krnajski Hršak, assistant professor Vanja Krajinović, and quantitative research analyst Silvana Brozović. Special thanks were extended to the translators as *Acta Turistica* is a bilingual journal published in the Croatian and English languages with a mission to develop Croatian professional and scientific terminology, among others.

In his keynote speech, Mr. Frano Matušić emphasized the importance of tourism for the Croatian economy, and the opportunities for its advancement. According to the Satellite Tourism Account, in 2016 Croatian tour-

zamašnjak hrvatskog gospodarstva kao i bitan element hrvatskog nacionalnog identiteta. Apostrofirao je i važnost znanstvenog doprinosa i pomoći koju znanstvena zajednica pruža razvoju turizma u Republici Hrvatskoj. Znanstvena istraživanja vidi kao pomoć pri kreiranju razvojnih politika u određivanju prioriteta te postavljanju ciljeva, a posebno pri donošenju nacionalne strategije razvoja turizma. Posebno je naglasio važnost postojanja ovog hrvatskog znanstvenog časopisa u području turizma ne samo zbog izuzetnog znanstvenog doprinosa već i zbog povezivanja hrvatske istraživačke zajednice s inozemnim znanstvenicima te predstavljanja hrvatskih istraživanja unutar svjetskog turističkog istraživačkog korpusa.

Uvodno izlaganje na Okruglom stolu održao je prof.dr.sc. Mato Bartoluci koji se posebno osvrnuo na ulogu i važnost udžbenika prof.dr.sc. Borisa Vukonića „Turizam i razvoj“ u turističkoj teoriji i praksi. Naglasio je kako je profesor Vukonić najveći doprinos hrvatskoj znanosti ostavio u obliku pisanih radova. U svojoj knjizi „Turizam i razvoj“ dao je značajan doprinos proširivanju gledišta izučavanja turizma, ne samo kao gospodarskog i ekonomskog fenomena, već prvenstveno društvenog. U toj je knjizi razlučen pojam razvoja i rasta s naglaskom na pronalaženje optimalne varijante razvoja. Istaknuvši važnost ekonomike turizma kao zasebnog područja izučavanja, on je postavio temelje modernog promišljanja turizma. Knjige i znanstveni radovi profesora Vukonića bili su izuzetno štivo mnogim studentima, ali i brojnim stručnjacima u teoriji i praksi pa se na kraju profesor Bartoluci zahvalio profesoru Vukoniću na nesebičnom dijeljenju znanja.

Prof.dr.sc. Vesna Vrtiprah izlagala je na temu „Kako povećati kvalitetu i konkurentnost hrvatskog turizma“ analizirajući stanje hrvatskog turizma danas u okvirima strateškog promišljanja i u odnosu na konkurenciju pozivajući se na izvješće Svjetskog gospodarskog foruma za 2017. godinu. Nadalje,

ism generated directly and indirectly 16% of the gross value added of the Republic of Croatia. He also stressed the role of the synergistic effects that tourism generated in the Croatian economy concluding that tourism represents an important economic generator and an essential element of Croatia's national identity. He also emphasized the importance of the scientific contribution and support that the scientific community provides to the development of tourism in the Republic of Croatia. The results of scientific research are seen as support for establishing development policies, prioritizing and setting goals, especially for implementation of a national tourism development strategy. Furthermore, he commended *Acta Turistica* for its remarkable scientific contribution in the field of tourism, for advancing the relations between the Croatian research community and the international scientists, and for incorporating the Croatian research into the world's body of tourism knowledge.

The introductory presentation at the round table was delivered by professor Mato Bartolucci, who emphasized that professor Vukonić left the greatest contribution to the Croatian science in the form of his written body of work and particularly highlighted the role and importance of his textbook entitled *Tourism and Development* in tourism theory and practice. By this book he made a significant impact on expanding the viewpoint of tourism research, not just as an economic but principally as a social phenomenon. The book also distinguishes the concepts of development and growth and emphasises finding an optimal developmental alternative. Highlighting the importance of tourism economics as a separate field of study, he set the foundation of contemporary tourism reflections. The books and scientific papers of professor Vukonić represented remarkable reading literature to many students as well as to many experts in theory and practice. Therefore, professor Bartoluci concluded by thanking professor Vukonić for his selfless sharing of his knowledge.

istaknula je i značajan rast turističkog prometa proteklih godina kao rezultat političke i sigurnosne situacije u nama konkurentskim mediteranskim zemljama, globalnog rasta turističkih putovanja, otvaranja novih tržišta, povećanih investicija u turizam te sve veće prepoznatljivosti Hrvatske i percepcije sigurne destinacije. No, istovremeno stope PDV-a za ugostiteljstvo i manjak radne snage smanjuju konkurentnost i ograničavaju potencijal turističkog sustava za daljnja ulaganja, a stalne promjene poreznog sustava stvaraju nepovjerenje kod investitora. Naglasila je i značajnije pozitivne pomake posebno u razvoju specifičnih oblika turizma, većem broju cjelogodišnjih zrakoplovnih linija, nizu novih reformi, izmijenjenih zakona i propisa te donošenja novih zakona. Prisutno je i povećano investiranje u smještajne objekte, ali nedostatan u ostale sadržaje. Profesorica Vrtiprah je ukazala na činjenicu da hrvatski turizam na međunarodnom turističkom tržištu može konkurirati jedino kvalitetom i svoju konkurentsku poziciju temeljiti na sustavu vrijednosti koji omogućuje održivi razvoj, visoki stupanj očuvanja i zaštite cjelokupne resursno-atraktivne osnove. Naglasila je da se turizam treba promatrati kao strateško ulaganje za budućnost kojim je potrebno sustavno upravljati na održiv način.

Prof.dr.sc. Lidija Petrić izlagala je na temu „*Hrvatski turizam - Izazovi upravljanja u uvjetima neizvjesnosti*“ te istaknula kako naš nacionalni turistički sustav trpi istovremeno niz izazova na globalnim i lokalnim razinama koji mogu biti pozitivni, ali su češće negativne naravi. Upozorila je na najveće globalne odnosno eksterne prijetnje razvoju turizma, poput klimatskih promjena, onečišćenja okoliša i kriznih situacija koje ugrožavaju razvojne resurse tj. javna dobra, što utječe na efikasnost poslovanja te na kraju i na sigurnost i zdravlje rezidenata i posjetitelja. Izdvojila je i klimatske nepogode s kojima se susreće južna Hrvatska kao što su dizanje razine mora i česta plavljenja (Dubrovnik, Vodice itd.). Hrvatska je 2012. godine ratificirala protokol o integralnom

Professor Vesna Vrtiprah spoke on *How to increase the quality and competitiveness of Croatian tourism* by analysing the state of Croatian tourism today in the context of strategic thinking and in relation to competition, referring to the World Economic Forum report for 2017. Furthermore, she underlined that the significant growth of tourist flows over the past years is the result of the security and political situation in our competitive countries on the Mediterranean coast, the global growth of tourist travel, the opening of new markets, the increased investments in tourism, and the growing recognition of Croatia and its perception as a safe destination. However, at the same time, the VAT rates in hospitality industry and labour shortages reduce competitiveness and limit the potential of the tourism system for further investment, and constant changes in the tax system create distrust among investors. She also emphasized significant positive changes, especially in the development of special interest tourism, the number of all-year flights, series of new reforms, revised laws and regulations, and the adoption of new laws. In addition to the increased investment in accommodation facilities but insufficient in other facilities, professor Vrtiprah pointed out the fact that Croatian tourism can only compete in the international tourism market with quality, and base its competitive position on a value system that enables sustainable development, a high level of conservation and protection of the entire resource-attraction base. In the end she proposed a view of tourism as a strategic investment for the future that needs to be systematically managed in a sustainable way.

Professor Lidija Petrić's topic was *Croatian tourism – Challenges of management in conditions of uncertainty*, focusing on series of simultaneous challenges that the national tourism system encounters at the global and local levels that can be positive but more often negative. She addressed the greatest global or external threats to the development of tourism, such as the climate change, environmental pollution, and the crises that

upravljanju obalnim zonama, ali još uvijek nije uspostavljen model integralnog upravljanja obalnim područjem, niti je shodno tome donesen pravni okvir vezan za upravljanje obalnim područjem kao zasebnim segmentom teritorijalnog upravljanja. Profesorica Petrić je u skladu s pitanjem pozicioniranosti Hrvatske u odnosu na upravljanje održivim razvojem iznijela neke od činjenica kao što su *učinkovitost ekoloških inovacija* koje je 33% od prosjeka EU-a, akcijski planovi za upravljanje bukom u tekućem razdoblju doneseni su za samo 25% naseljenih područja, 43% glavnih cesta i 0% glavnih željezničkih putova. Recikliranje komunalnog otpada je također na niskoj razini. Što se tiče kriza i katastrofa, naglasila je da u Hrvatskoj ne postoji jedinstveni sustav upravljanja krizama koji bi točno odredio aktere i njihove nadležnosti i olakšao reakciju u slučaju krize pa je hrvatski sustav ponajviše orijentiran na reakciju, a ne na preventivu. Na kraju izlaganja naglasila je važnost jačanja socijalnog kapitala i institucionalnog kapitala, te afirmaciju struke i reduciranje utjecaja politike kako bi hrvatski turizam postao održiv i otporan na krize.

Prof.dr.sc. Dora Smolčić Jurdana izlagala je na temu „*Izazovi održivog razvoja turizma Hrvatske*“, te istaknula kako koncepcija održivog razvoja nastaje kao svojevrsna reakcija na činjenicu da ljudske aktivnosti negativno djeluju na prirodne procese i društvene sadržaje, iako se odvijaju s ciljem razvoja gospodarstva i društva uopće. Turizam se u razradi koncepcije održivog razvoja razmatra kao sastavni dio ukupnog gospodarskog i društvenog sustava te je implementacija načela održivosti u turizmu neučinkovita ako je ne prati ukupni gospodarski i društveni sustav. Turizam u tom smislu može biti inicijator primjene održivog razvoja, ali ne može samostalno djelovati na konačnu realizaciju koncepcije u praksi. Održivi razvoj nije fikšno stanje harmonije, već proces promjene u kojem su eksploatacija resursa, usmjerenje investicija, orijentacija tehnološkog razvoja i institucionalne promjene učinjene u skladu

threaten developmental resources, i.e. the public goods affecting business efficiency, and ultimately the safety and health of residents and visitors. She also highlighted the climate hindrances facing southern Croatia such as the rising sea levels and frequent flooding (Dubrovnik, Vodice, etc.). Croatia has ratified the Protocol on Integrated Coastal Zone Management in the Mediterranean 2012, but no integrated coastal zone management model has been established yet, nor has the legal framework for managing the coastal area been adopted as a separate segment of territorial management. Concerning the question of Croatia's position in relation to sustainable development management, Professor Petrić pointed out the effectiveness of environmental innovations which is 33% of the EU average, the noise management action plans in the current period which were made for only 25% of the population areas, 43% of main roads and 0% of major railways, and recycling of communal waste which is also at a very low level. Regarding the crises and disasters, she indicated that there is no single crisis management system in Croatia that would accurately designate actors and their competencies, and facilitate reaction in the event of a crisis, which led her to conclude that the Croatian system is mostly oriented towards reaction rather than preventive action. At the end of the presentation, she emphasized the importance of strengthening social and institutional capital, affirming the profession and reducing the influence of politics in order for Croatian tourism to become viable and resistant to crises.

Professor Dora Smolčić Jurdana discussed the *Challenges of sustainable tourism development of Croatia* arguing that the concept of sustainable development emerges as a kind of reaction to the fact that human activities negatively affect natural processes and social activities, although they occur with the aim of developing economy and society at large. According to her, tourism is considered as an integral part of the overall economic and social system in the develop-

s budućim kao i sadašnjim potrebama. Na kraju je istaknula neke od izazova održivog razvoja turizma koji se tiču demografije, kadrova i edukacije, zatim prostorno neujednačeno disperziranog razvoja turizma, sezonalnosti, inovativnosti, monokulture i kvalitete usluga kao imperativa razvoja.

Dr.sc. Damir Krešić se u svome izlaganju o „*Ulozi znanosti u razvoju hrvatskog turizma*“ zapitao kakav je odnos turizma i znanosti, kakva je uloga znanosti u razvoju hrvatskog turizma, postoji li jaz između turističke znanosti i prakse, što smo naučili u zadnjih 50 godina te koji su izazovi hrvatskog turizma za budućnost. Istaknuo je izazove razvoja hrvatskog turizma: održivost, turizam u funkciji razvoja lokalne zajednice, informirano upravljanje, razvoj novih, tržišno konkurentnih proizvoda, smanjenje jaza između znanosti i prakse/gospodarstva te primjena informacijsko-komunikacijske tehnologije (AI, IoT, Big Data, strojno učenje...).

Tema izlaganja gospodina Ante Gavranovića bila je „*Hrvatski turizam na raskrižju*“. On smatra kako nije sporno da je hrvatski turizam ozbiljan čimbenik u gospodarskom i socijalnom pogledu i da je pri samom vrhu europskih zemalja što se tiče njegova udjela u bruto društvenom proizvodu. Međutim, valja upozoriti da takvo stanje postupno pretvara Hrvatsku u monokulturu sa svim slabostima, što se nepovoljno odražava na ukupno gospodarstvo. Naime, prevelika usmjerenost na razvoj turizma najčešće dovodi do zanemarivanja drugih ekonomskih aktivnosti, gubi se nužna diversifikacija, čitave regije postaju ovisne o jednoj djelatnosti koja ima nepovoljan sezonski karakter. Praksa sve više potvrđuje da bez snažnog gospodarstva, u kojem industrija ima važno mjesto, nema ni snažnog turizma temeljenog na održivom, dugoročnom i odgovornom razvoju. Postoje ozbiljne disproporcije između zacrtanih ciljeva, strategije turizma i ostvarenih rezultata. Trebalo bi se odlučiti prijeći iz kvantitete, u smislu povećanja turističkih dolazaka, u novu kvalitetu, u povećanje potrošnje po turistu. Analiza prihoda i rashoda turista dala

ment of the concept of sustainable development. The implementation of the sustainability principles in tourism is ineffective unless it adheres to the overall economic and social system. In this regard, tourism can be the initiator of sustainable development, but it cannot influence independently the final realization of the concept in practice. Sustainable development is not a fixed state of harmony, but a process of change in which resource exploitation, investment orientation, technological development orientation, and institutional changes are made in accordance with the future as well as with the present needs. Finally, she listed some challenges of sustainable tourism development in terms of demography, tourism labour force and education, spatially unevenly dispersed tourism development, seasonality, innovation, monoculture and quality of services as the imperative of development.

In his presentation on *The role of science in the development of Croatian tourism*, Damir Krešić, PhD posed many different questions on the relationship between tourism and science, its role in the development of Croatian tourism, the gap between tourism science and practice, the learning gain from the studies in the last 50 years, the future challenges for Croatian tourism. He enumerated the challenges for Croatia's tourism development such as sustainability, tourism in the role of local community development, informed management, the development of new competitive products, narrowing the gap between science and practice/economy, and applying information and communication technology (AI, IoT, Big Data, machine learning ...).

The topic of Mr. Ante Gavranović's presentation was *Croatian tourism at the crossroads*. He maintained that Croatian tourism has serious impacts in economic and social terms, and that it is at the very top of European countries in its share in the gross domestic product. However, he warned that such a situation gradually may transform Croatia into a monoculture with all its flaws, which

bi negativne rezultate jer većina potrošnje turista odlazi na uvozne proizvode. Trebalo bi u širim razmjerima zaživjeti povezivanje „plave i zelene magistrale“ kako bi domaća poljoprivreda i industrija sudjelovale u turizmu. To bi mogla biti značajna poluga održivog razvoja turizma. Prihodi od turizma prema broju posjetitelja su u stagnaciji, što bi značilo da Hrvatska ne koristi puni potencijal svoje turističke ponude. Društvena i ekonomska korist ne mjeri se isključivo brojem turističkih dolazaka već, između ostalog, i ostvarenim ukupnim приходima s naglaskom na što veći plasman domaćih proizvoda.

Na kraju se skupu obratio i profesor Boris Vukonić iskoristivši priliku za posebno naglašavanje važnosti povezivanja znanosti i prakse kao i državnih institucija u zajedničkim naporima k upravljanju održivim razvojem turizma s nadom da će se za deset godina više raspravljati o konkretnim pozitivnim učincima održivog razvoja, a manje o štetnim posljedicama rasta.

adversely affects the total economy. Namely, too much focus on tourism development often leads to neglecting other economic activities, losing the necessary diversification; i.e. the whole region could become dependent on one activity with an unfavourable seasonal character. According to him, practice increasingly shows that without a strong economy where industry plays an important role strong tourism based on sustainable, long-term and responsible development is impossible. There are serious disproportions between the set goals, the tourism strategy and the results achieved. Mr. Gavranović also proposed transforming the quantity in terms of increasing tourist arrivals to a new quality in terms of increasing consumption per tourist. An analysis of tourism income and cost would show negative balance as most tourists' consumption refers to imported products. There is a need to broaden the connection between “blue and green highways” to include domestic agriculture and industry more resolutely into local tourism. This could be a significant advantage for sustainable tourism development. As tourism revenues per number of visitors stagnate, Croatia obviously does not use the full potential of its tourist offer. Social and economic benefits are not measured solely by the numbers of tourist arrivals but by total revenues, among other indicators, with a strong emphasis on higher placement of domestic products.

At the end, Professor Boris Vukonić addressed the round table taking the opportunity to emphasize the importance of linking science and practice as well as state institutions in joint efforts to manage the sustainable development of tourism, and hoping that in ten years more discussions will revolve around the concrete positive effects of sustainable development rather than about the damaging effects of growth.

